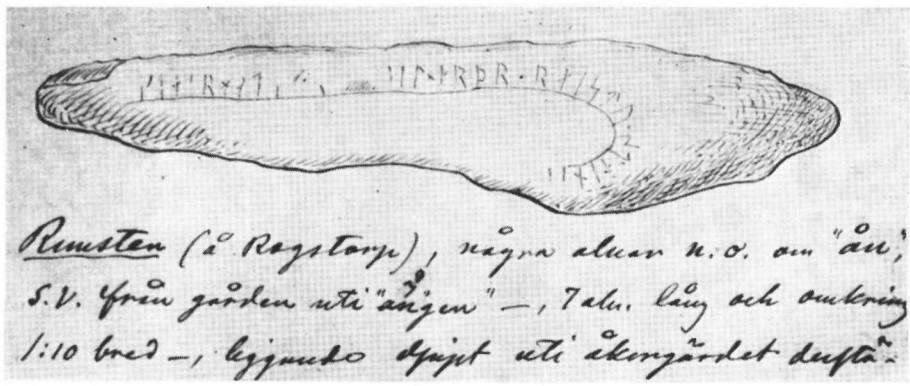

Fig. 21. Vg 14. Lyrestads sn, Rogstorp. Efter teckning av Säve.

medeltida källor samt som namn på den i Vidhemsprästens biskopslängd (VgL IV: 16) nämnde, engelskfödde skarabiskopen *Hærwarðær*. De båda brödernas namn ha allittererat.

De båda djuren på stenens baksida äro fjättrade, vilket säkerligen är av väsentlig betydelse och har en symbolisk mening. Jfr det fria, stolt framgångande fyrfotadjuret (lejon?) på baksidan av Vg 4.

I Allm. Kungörelse $^{16}/_{3}$ 1816 med förteckning över fornlämningar i Skaraborgs län noteras två runstenar i Lyrestads sn: »En runsten wid åen neder om kyrkan. En runsten på Rogstorps äng». Uppgiften, som har N. H. Sjöborg till upphovsman, grundar sig förmodligen på rubriken i B 968 och P. E. Lindskogs notis, vilka båda avse Vg 14.

Mariestad, Ekudden.

På gravfältet å Ekudden vid fängelset i Mariestad, nära en stensättning, finns en rest sten och en klumpsten. Den senare har ett par band av kvarts och fältspat. I den hårda stenen å dessa band finns en mängd naturliga sprickor. Några likna runtyper. Dock finnas inga runor. Det är måhända någon av stenarna i detta monument, som J. Bureus' anteckning i *Sumlen* (KB F a 12), s. 437 (tr. i *Sv. Landsmålen*, Bih. 1, s. 190) avser: »Widh Marieholm en ståndande Runesten Retulit Dux Carolus.» I varje fall är uppgiften svår att attribuera till någon av de nu kända runstenarna i trakten. Det skulle i så fall möjligen vara Vg 15. Man bör kanske också i ett sådant fall som detta ha i minne, att ordet »runesten» av somliga handskrifter att döma på 1600-talet hade en vidare betydelse än den nuvarande. Ofta göres en bestämd skillnad mellan *runesten* 'rest sten, bautasten' och *runesten påskrefwen* 'runsten'.

15. Mariestads sn, Sunnevad.

Pl. 16, 17.

Litteratur: B 964, L 1329, T 50. J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 10; P. A. Säve, Berättelse 1862, s. 86 (ATA, tr. i ATS 2, 1869, s. 119); O. v. Friesen i Runorna (Nordisk kultur 6, 1933), s. 178; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), s. 161 f., 255 f.

Äldre avbildningar: Osign. träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 964); Säve, bläckteckning (i a.a.); O. Erlandsson, träsnitt (i T 50).

Runstenen står rest 20 m. Ö om Tidan, drygt 2 km. SSÖ om Mariestad och 400 m. NV om gården Sund, på en kulle i en åker.

Platsen är med säkerhet ursprunglig. Här gick eriksgatans gamla väg. Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Wid Mariestad i Westergötl. Wassbo h.» (B 964 och L 1329: »Vid Mariestad»). Huruvida J. Bureus' anteckning i *Sumlen* (KB F a 12), s. 437 (tr. i *Sv. Landsmålen*, Bih. 1, s. 190): »Widh Marieholm en ståndande Runesten Retulit Dux Carolus» skulle avse Vg 15 är omöjligt att avgöra. Den skulle

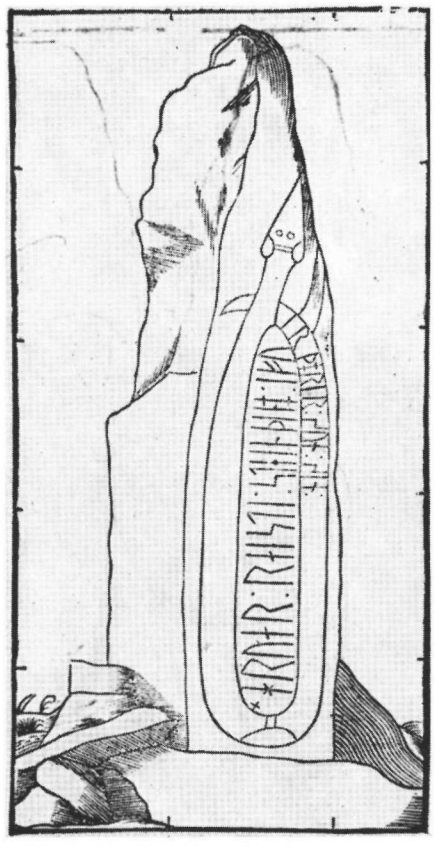

Fig. 22. Vg 15. Mariestads sn, Sunnevad. Efter B 964.

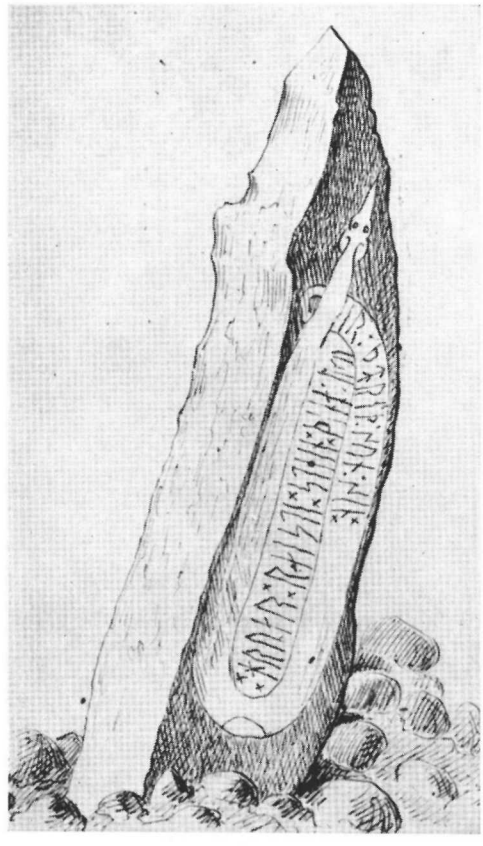

Fig. 23. Vg 15. Mariestads sn, Sunnevad. Efter teckning av Säve.

också kunna hänföra sig till bautastensmonumentet på Ekudden. I Bureus' egentliga arbeten om runinskrifter finns ingen uppgift om »runstenen» ifråga. 50 m. V om stenen finnas i Tidan stora stensamlingar med väldiga block, som utgöra rester av det gamla vadstället.

Grå gnejs. Höjd 2,75 m., bredd 0,57 m. Stenen har rombisk genomskärning. Ristningsytan, som vetter åt NÖ, är i det närmaste oskadad och ristningen tydlig.

Inskrift:

᛫᛫ **hruar : raisti : stein : þino : iftir : þorir : sun : sin :**
5 10 15 20 25 30 35

Hroarr resti sten þenna æftiʀ Þori, sun sinn.

»Roar reste denna sten efter Tore, sin son.»

Till läsningen: 1 **h** har relativt svaga bistavar. Sk efter 5 **r** kan möjligen vara vittrade kryss. R. 10, 13, 23 **t** ha ensidig bst. 13 **t** har svag bst på grund av flagring. 14 **e** är djupt stungen. 16 **n** har tämligen otydlig, dubbelsidig bst. 19 **n** har svag bst. 22 **f** har svaga bistavar. 23 **t**: typen är kort men tydlig. Träsnittet i B 964 har 23 **u**, vilket torde bero på missuppfattning av ornamentet. Samma läsning hos Säve och Torin. I 30 **r** är bst mycket otydlig.

Hroarr är känt från runstenen Ög 14 (**ruaʀ**) och finns på svenskt område i enstaka medeltida exempel jämte den vanligare sidoformen *Rodhaer*. Som namn på en av skjoldungakungarna, *Hroðgar*, förekommer

det redan i Beowulf (jfr E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, 1927, s. 53 o. 55). Åtskilliga danska medeltida belägg finnas också på namnet. Enligt Lind är det »Ganska litet synligt i äldre tider och förblir sällsynt på Island». I Norge förekommer det äldst på NIyR 59 Fåberg i Opland fylke (**ruar**). Det var enligt M. Olsen »et almindelig navn på Østlandet i middelalderen, sjeldnere derimot vesten- og nordenfjells». Se även A. Janzén i *Nordisk kultur* 7 (1947), s. 79 f.

Beträffande inskriftens **þorir** må anmärkas, att nom.-ändelsens förekomst i ack.-formen är mycket ovanlig och måste bero på felristning eller ouppmärksamhet. Man lägger också märke till växlingen i beteckningen av o-ljudet (**hruar**, **þorir**); **o**-runan brukas för nasalerat *a* (**þino**), **r** för väntat **ʀ** (**iftir**, **þorir**). Samma ortografiska förhållanden visar Vg 13; dock äro de gamla diftongerna, som finnas kvar i Vg 15 (**raisti**, **stein**), i Vg 13 förenklade (**risti**, **stin**). Bruket av runor med ensidiga bistavar är icke så konsekvent genomfört i Vg 13 som i Vg 15. Inskriftens oberoende av ormslingan är däremot gemensamt för båda stenarna. Denna komposition jämte de nämnda ortografiska överensstämmelserna gör det troligt, att samme ristare utfört Vg 13 och 15 samt troligen även Vg 11, som i vissa avseenden bryggar över olikheterna i de båda förstnämnda inskrifterna.

16. Tidavads sn, Frölunda, Mellomgården.

Pl. 17, 18.

Litteratur: B 969, L 1335, T 65. J. Bureus, KB F a 5, nr 571, F a 10: 2, s. 116 b, F e 17, s. 30 (avskrift av okänd hand av F a 5); J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 19; F. Burman i Nova Acta Reg. Scient. Ups. 5 (1792), s. 312 (nr 51); P. A. Säve, Berättelse 1862, s. 125 (ATA, tr. i ATS 2, 1869, s. 130); G. Stephens, ONRM 2 (1867–68), s. 660; N. Beckman i VFT 4: 1 (1920), s. 63; Fornminnesinventering 1921 (ATA); O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 411; Handlingar 1935 i ATA; H. Jungner i Falbygden 3 (1936), s. 20; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), passim.

Äldre avbildningar: Bureus, bläckteckning (i F a 10: 2); J. Hadorph och J. Leitz, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 969); Säve, bläckteckning (i a.a.); O. Erlandsson, träsnitt (i T 65).

Runstenen står rest på ett gärde ej långt från nordvästra gränsen av Tidavads sn, c:a 80 m. SSÖ om boningshusen i Mellomgården (= Bygården, tidigare Harslätten, Gen.bl.: Storslätt) och c:a 600 m. S om gården Åstabron i grannsocknen Ekby. Stenen står nära den plats, där tidigare fyra sockengränser möttes, Tidavad, Ekby, Svenneby och Odensåker. Detta gränsläge torde förklara, att den i källorna har hänförts till olika socknar. Att runstenen skulle ha varit gränssten eller råsten i egentlig bemärkelse, styrkes emellertid ej av i Lantmäteristyrelsen tillgängligt kartmaterial.

Bureus uppger runstenens plats vara »I Wasbo vid Östbron millan Äggeby och Svenby ägor i Jällesta gäll». »Östbron» är troligen en förvanskning av »Åstabron». Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Onsåker sochn Wassbo härad.» (B 969: »Ondsåker Sockn»; L 1335: »Odensåker socken. Oangifvet ställe».) På en geografisk avmätning av Ekby sockenområde 1720 (Lantmät.styr. sign. $\frac{P}{37}$ 1[2]) finns runstenen inmärkt i Ekby sn c:a 100 m. N om sockengränsen mot Tidavad och c:a 600 m. S om Åstabron. P. A. Säve fann den 1862 »liggande på lut med ... [högra] kanten uppåt i en hafreåker å Har-slätten under Frölunda-Bugården i Tidevad». Säve gav anvisningar om återuppresande av »Kungahallen», som runstenen kallades, och K. Torin bekräftar (1888), att »stenen står rest i en åker å Harslätten under Frölunda Bugården». 1935 lutade den igen men riktades.

Rödaktig granit. Höjd 1,5 m., bredd 0,68 m. Ristningsytan, som vetter åt VNV, är tämligen oskadad och runinskriften tydlig.

Inskrift:

þir × osti × brtþr × raistu × stin : þisi : iftir : þor : faþur : sin
5 10 15 20 25 30 35 40

Þeʀ Asti brøðr restu sten þennsi æftiʀ Þor[i](?), faður sinn.

»Åste och hans bröder reste denna sten efter Tore(?), sin fader.»